

Stadsvandring i Stadsträdgården

Måndagen den 3 augusti var det stadsvandring till Stadsträdgården. Närmare 80 personer hade samlats för att lyssna på kvällens guide, Johan Hjertén. För många deltagare var begreppet Stadsträdgården okänt, då området kanske främst är känt som Museiparken.

Johan berättade att Skara har tre parker med särskild historisk betydelse. Den mest välkända är Botan, denna kväll fick deltagarna lära känna Stadsträdgården bättre. Den tredje och kanske minst kända är Seminarieparken, som låg vid det tidigare seminariet och sträckte sig ända bort till biskopens boställe på Malmgatan 14, uppfört under senare delen av 1930-talet.

Stadsträdgården sträcker sig från Drysan upp till Skara Energi och omfattar även Fornbyn med sin speciella historia.

Parken anlades 1856 av Skaraborgs läns plantskoleförening. Under åren 1856–1915 verkade föreningen under namnet *Skaraborgs läns trädplanteringsförening*, även om den oftast kallades Skara trädgårdsförening.

Föreningen bedrev plantskoleverksamhet på området där Västergötlands museum och Kråks herrgård ligger idag. Stadsträdgården är en direkt fortsättning på denna verksamhet. Initiativet kom från major Nils Åstrand på Herrtorp, som i september 1856 föreslog att länets hushållningssällskap skulle stödja en förening för att främja trädgårdsskötsel och trädplantering i Skaraborg. Förslaget fick snabbt stöd och ett årligt anslag på 300 riksdaler beviljades.

Hushållningssällskapet lånade också ut 7 500 riksdaler till anläggningen, som uppfördes året därpå. Mellan 1857 och 1859 investerades totalt 14 186 riksdaler. Verksamheten växte snabbt, och redan år 1860 fanns omkring 94 000 träd och buskar av 529 olika arter och sorter i plantskolan.

Försäljningen gick bra. Samtidigt skänktes varje år växter till bland annat folkskolor och medlemmar. Efterfrågan var så stor att den ofta översteg tillgången, särskilt när det gällde fröer. Det såldes växter över hela Skaraborg och än idag finns säkert många växter i Skaraborgs parker och större trädgårdar även så i museiparken.

Vandringen fortsatte fram till den stora Kungastenen från 1923. Monumentet restes i samband med att kung Gustaf V passerade Skara under en resa till Göteborg. Vid besöket välkomnades han bland annat av Tor Bergqvist, en av Skaras mest betydelsefulla personer vid den tiden. Genom åren har även flera andra medlemmar ur olika kungahus besökt platsen, senast kronprinsessan Victoria.

Ett nytt monument invigdes våren 2026, stenen "I Fredens tjänst" finns i parken. Detta monument är tillägnat alla dem som vikt sitt liv åt fred och säkerhet. Idag finns ca 140 bosatta veteraner i Skara.

Försäljningen av växter kom i gång på allvar 1859. Samma år började man även planera för en bostad åt trädgårdsmästaren. Villan låg där det nya museet uppfördes 1994 och beboddes av trädgårdsmästaren Johan Bomb. Han ansvarade för Stadsträdgården och flera andra parker i Skara. Johan var en mästare och fick flera priser för sitt skapande och kunnande inom botanik. Arbetet var omfattande och han hade därför elever som han utbildade. En av dem var den unge Gustaf Dalén, då 18–19 år gammal. Senare skulle han välja en annan bana i livet och bli världsberömd som uppfinnare av bland annat AGA-fyren.

År 1877 skänktes Stadsträdgården till staden av Trädgårdsföreningen. Under slutet av 1800-talet fick den norra delen av området även en viktig funktion för stadens utveckling genom byggandet av vattenverk och elektricitetsverk. Vid sekelskiftet 1900 blev Stadsträdgården en park för allmänheten. Ett växthus uppfördes och arrenderades under lång tid av en trädgårdsmästare.

Parken innehåller fortfarande flera ovanliga växter. Bland annat finns två kinesiska sekvojaträd med sina ljusgröna barr på våren och sin vackra kopparröda höstfärg. Här växer också kinesisk ginkgo, ett av världens äldsta trädslag vars historia sträcker sig mer än 200 miljoner år tillbaka i tiden.

Det sista trädet som studerades under vandringen var en gulbrokig rödask. Just då gick en av Skara Gilles guider, Sven-Olof Ask, stå och beundra trädet. Johan Hjertén passade då på att skoja om att det för tillfället fanns två askar på plats. Den gulbrokiga rödasken är som allra vackrast på hösten när den skiftar färg, Johan uppmanade deltagarna att återvända till parken senare under året.

Den stora museibyggnaden invigdes 1919 av Västergötlands Fornminnesförening. Byggnaden är uppförd i nationalromantisk stil med inspiration från Kronhuset i Göteborg. Taket har en särskild konstruktion och på tredje våningen finns en takhöjd på omkring sex meter. Anledningen var att domkyrkans stora altartavla skulle kunna förvaras där.

På platsen dit Kråks herrgård flyttade fanns tidigare tre mindre stugor, Kungslénastugan och Hornborgastuga samt ytterligare en stuga där Johan Bombs trädgårdselever bodde. Hornborgastugan och Kungslénastuga flyttade 1951 till nuvarande plats i Fornbyn och ytterligare byggnader kom senare att installeras i Fornbyn.

Kråks herrgårds gula mangårdsbyggnad låg ursprungligen med utsikt över Vättern, på den plats där Kråks skjutfält ligger idag. Byggnaden uppfördes 1790, men gården har betydligt äldre, medeltida anor. När herrgården flyttades till Skara på 1950-talet byggdes källarvalven upp på nytt. Idag kan besökare se hur en mindre västgötaherrgård kunde vara inredd under början av 1800-talet.

De båda flyglarna kommer från Götala gård utanför Skara år 1968 och är byggda omkring 1730. Här fanns tidigare både kontor och bostadsrum. Den östra flygeln är inredd som ett välbärgat västgötahem från tiden mellan 1740 och 1790, medan den västra används för servering vid olika arrangemang.

Vandringen avslutades traditionsenligt med kaffe och fralla vid Båtsmanshuset samt ett lotteri. Många lyckliga vinnare kunde välja bland priser som generöst skänkts av lokala näringsidkare i Skara.

Nästa och sista stadsvandring för året äger rum den 10 augusti. Temat har ändrats från tidigare planering och kommer nu att handla om Skaras industrihistoria. Vad vandringen kommer att bjuda på återstår att se, men guiden Sven-Olof Ask lär ha en och annan spännande berättelse på lager.

Text: Lena Brodin

Foto: Freddie Wendin

ds